

Justitieombudsmannen
Katarina Pahlsson

Inspektion av Kriminalvården, anstalten Skänninge, med besök den 9 och 10 november 2021

Inspektionens genomförande

JO Katarina Pahlsson genomförde den 9 och 10 november 2021 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Skänninge. Vid inspektionen deltog även byråchefen Catrine Björkman, områdesansvariga föredraganden Moa Skerfving samt föredragandena Ellen Ringqvist och Henrik Starfelt (protokollförare).

Före inspektionen hämtade JO in och granskade ett urval om cirka 140 avskildhetsbeslut som meddelats av anstalten under åren 2020 och 2021.

Inspektionen inleddes med att JO och hennes medarbetare hade ett möte med ställföreträdande kriminalvårdschefen AA samt kriminalvårdsinspektörerna BB, CC, DD och EE. Därutöver närvarade kriminalvårdsjuristerna FF och GG. Vid mötet redogjorde Katarina Pahlsson för JO:s verksamhet och inspektionsplaneringen. AA och hans medarbetare höll en presentation av anstaltens organisation och verksamhet.

Vidare förevisades delar av anstaltens lokaler, bl.a. övervakningscentralen, besöks- och avskildhetsrum, viss utomhusmiljö samt inskrivningsavdelningen.

Drygt 80 intagna hade i förväg anmält intresse för att samtala med JO. På grund av den begränsade tiden för inspektionen i förening med administrationen av samtalen kunde dock JO inte träffa alla. Samtal ägde slutligen rum med närmare 30 intagna. Urvalet gjordes av JO. Vidare hölls drygt 15 samtal med anstaltspersonal, såsom vakthavande befäl, kriminalvårdsinspektörer, kriminalvårdare samt hälso- och sjukvårdspersonal, och därutöver med kriminalvårdsjuristerna.

Dessutom granskades handlingar i cirka 15 stickprovvis utvalda ärenden från år 2021 rörande misstänkt misskötsamhet samt viss annan dokumentation. JO har därutöver tagit del av ytterligare handlingar och uppgifter efter besöket.

Vid en avslutande genomgång via ljud- och bildöverföring den 24 november 2021 fick anstaltsledningen möjlighet att i allt väsentligt kommentera vissa av de iakttagelser som JO och hennes medarbetare hade gjort vid inspektionen. Då deltog, förutom de som närvarade vid den inledande genomgången, även chefsstödet HH samt kriminalvårdsinspektörerna JJ, KK, LL, MM, NN, OO, PP och QQ. Ellen Ringqvist, de två kriminalvårdsjuristerna och DD var dock inte närvarande.

Inspektionens syfte m.m.

Syftet med inspektionen var främst att med anledning av tidigare iakttagelser och uttalanden av JO följa upp anstaltens handläggning av ärenden om placering av intagna i avskildhet. Vidare var avsikten att utifrån den ansträngda beläggningssituationen och förekomsten av dubbelbeläggning inom Kriminalvården granska förhållandena för de intagna, särskilt för dem som delar cell.

I det följande redovisas under särskilda rubriker de viktigaste iakttagelserna och inhämtade uppgifter samt vad som framkom i samtalet under den avslutande genomgången.

Protokollet avslutas med uttalanden av JO Katarina Pålsson.

Anstaltens organisation och verksamhet

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

Anstalten, som ligger i utkanten av Skänninge, utgör ett eget verksamhetsområde och tillhör Kriminalvårdens region Öst. Den togs i bruk år 1966 och var vad som då kallades en öppen anstalt. År 2007 blev anstalten en s.k. behandlingsanstalt med 12-stegsbehandling och var det fram till i mitten av augusti 2021. Sedan den 1 mars 2021 bedrivs en begränsad häktesverksamhet på Skänninge.

Verksamhetsområdet har totalt 281 platser, varav 180 ordinarie anstaltsplatser, 27 ordinarie häktesplatser, 14 avskildhetsplatser och 60 platser med möjlighet till dubbelbeläggning. Samtliga anstaltsplatser är i klass 2. Vid tiden för inspektionen var beläggningsgraden 98,5 procent inklusive dubbelbeläggning och 115 procent exklusive sådan beläggning.

Det finns sex hus (A–F) på anstaltsområdet. Hus C utgör mottagningsavdelning. I hus F finns bl.a. en avskildhetsavdelning med plats för nio intagna. Vart och ett av de andra tvåvåningshusen inrymmer fyra bostadsavdelningar, två per våning. Varje bostadsavdelning är dimensionerad för nio intagna men inrymmer i dagsläget upp till tolv intagna p.g.a. dubbelbeläggning i tre av de nio cellerna. Sådan beläggning förekommer i alla bostadshus utom i hus F. Cellerna har en yta om 9,5 kvadratmeter inklusive sanitetsutrymme. Till varje hus hör två rastgårdar, belägna på respektive kortsida. Rastgårdarna som tillhör hus C–F har en yta om 325–400 kvadratmeter samt inrymmer sittplatser och en trappa upp till övervåningen i respektive hus. Vissa av rastgårdarna har en basketkorg och

vindskydd. Vidare finns det lokaler för bl.a. sysselsättning, motion och sjukvård.

Två nya typhus, G och H, med tillhörande rastgårdar är projekterade och ska tas i bruk under första kvartalet år 2023. Det ska också uppföras ett nytt hus med lokaler för sysselsättning. Byggnationerna kommer att innebära en kapacitetsökning med 96 nominella platser. Cellerna i de projekterade bostadshusen är 12,6 kvadratmeter inklusive sanitetsutrymme. De nya rastgårdarna blir 825 kvadratmeter vardera. En stor grönyta på anstaltsområdet, där intagna tidigare kunde bl.a. löpträna och spela fotboll, tas i anspråk för nybyggnationen.

Sammantaget arbetar cirka 300 personer på Skänninge. Majoriteten av personalstyrkan är kriminalvårdare. För att klara den kapacitetsökning som byggnationen av de nya typhusen innebär behöver antalet medarbetare öka till drygt 450 stycken. Enligt anstaltsledningen är bemanningsläget stundtals ansträngt och det finns utmaningar när det gäller såväl bemanning som rekrytering.

Avskildhetsbeslut och angränsande frågor

Iakttagelser vid granskningen av avskildhetsbesluten

I allmänhet innehöll de inför inspektionen granskade avskildhetsbesluten relevanta uppgifter och det framgick vilka skäl som låg bakom anstaltens bedömning. Lagstadgade tidsfrister hölls i den absoluta majoriteten av fallen och kontinuerliga omprövningar skedde inom föreskriven tid. Det uppmärksammades dock att en intagen hade varit avskild med stöd av 6 kap. 8 § fängelselagen (2010:610) drygt tre timmar utöver fristen om fyra dygn. I de flesta ärendena hade den intagne fått del av avskildhetsbeslutet senast dagen efter att det fattades. Några intagna underrättades emellertid först flera dagar efter att beslutet meddelades och i ett ärende dröjde underrättelsen i över två veckor. I vissa fall framgick det av ett avskildhetsbeslut att den intagne hade undersökts av läkare i enlighet med 6 kap. 10 § fängelselagen. Som exempel på det motsatta kan nämnas en intagen som hölls avskild i nästan två månader med stöd av 6 kap. 7 § första stycket 2 fängelselagen, då det fanns risk för hans säkerhet till liv eller hälsa med hänsyn till en ”spelskuld” till en medintagen. Den avskilde hade också hotat att skada sig själv om han inte placerades i avskildhet. I en handfull av de granskade besluten angavs att den intagne hade bedömts av anstaltens sjukvård eller av det s.k. mobila teamet, men det var oklart om bedömningen gjorts av läkare eller annan vårdpersonal. Slutligen förekom det några slarvfel. Exempelvis fanns skrivningen ”autotext” kvar i några avskildhetsbeslut, i andra hade malltext inte ersatts med uppgifter från det enskilda ärendet och i ett par beslut hade det på ett ställe angetts fel datum för när den intagne blev avskild.

Iakttagelser och övriga vid inspektionen inhämtade uppgifter

Vid inspektionen framkom att ledningen har haft utbildningsinsatser för beslutsfattare med anledning av att JO i två tidigare beslut riktat kritik mot anstalten för vissa brister i handläggningen av ärenden om avskildhet (se JO 2017/18 s. 121 och beslut den 29 oktober 2021 i dnr 6155-2020). Härtill diskuteras avskildhetsfrågor återkommande på anstaltens rättsvårdsforum och vid dialogmöten på regional nivå. Anstalten avser att ge vakthavande befäl ytterligare utbildning.

Flera intagna tog upp att de som underkastas urinprov på morgonen inte får veta det direkt vid väckning utan först cirka 15–20 minuter därefter, när det är dags för provtagning. Eftersom de intagna då kan ha hunnit besöka toaletten riskerar de att inte kunna lämna urinprov och därför bli placerade i avskildhet med stöd av 6 kap. 9 § fängelselagen. Det bekräftades vid granskningen av avskildhetsbeslut på den grunden; flera av besluten fattades mellan kl. 7.10 och 7.35.

Av samtal med intagna som har varit föremål för avskildhet och med personal fick JO och hennes medarbetare intrycket att få åtgärder och insatser vidtas för att kompensera för de inskränkningar som följer av en sådan placering (jfr isoleringsbrytande åtgärder i häktesverksamhet).

Under inspektionen gick JO igenom ett antal ärenden om misstänkt misskötsamhet. Besluten var över lag uppställda på ett begripligt sätt och innehöll relevanta uppgifter. I något fall saknades dock helt en redogörelse för den eller de bestämmelser som beslutet grundades på. Det förekom också att en föreskrift i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse, FARK Fängelse, återgavs i beslutet trots att den inte hade betydelse i ärendet. Handläggningstiden från den påstådda misskötsamheten till beslutet var vanligtvis inte längre än en vecka. Den intagne hade underrättats om avgörandet senast två dagar efter att det meddelats.

Avslutande genomgång

JO ställde frågor till ledningen om bl.a. i vilka situationer en intagen som är avskildhetsplacerad undersöks av läkare och hur läkarundersökningar dokumenteras.

Anstaltsledningen uppgav följande. Det är vanligen vakthavande befäl som beslutar om att läkarundersökning ska ske. Rör det sig om en avskild intagen är det dock normalt en kriminalvårdsinspektör som fattar beslutet. Läkarundersökningar dokumenteras bl.a. under en särskild flik i kriminalvårdsregistret. För att säkerställa att intagna som är avskilda undersöks av läkare minst en gång i månaden i enlighet med 6 kap. 10 § fängelselagen använder man en bevakningslista i kriminalvårdsregistret. Fristen överskrids så gott som aldrig. Att det i ett avskildhetsbeslut anges att den intagne har bedömts av sjukvården betyder att en sjuksköterska gjort en medicinsk bedömning. Är det en läkare

som bedömt den intagne ska det i avskildhetsbeslutet anges att en läkarbedömning har skett. Skrivningarna kan bli tydligare.

Anstalten har inte några riktlinjer för när olika åtgärder ska sättas in för klienter som är avskilda, utan det avgörs från fall till fall. I bedömningen beaktar anstalten bl.a. vilka önskemål klienten har, hur länge avskildheten pågått, vad som framkommit i kontakterna med sjukvården och hur säkerhetsläget ser ut. Insatserna kan bestå i att personalen spelar kort eller olika sällskapsspel med den intagne, men även träning på gym eller promenader förekommer. Det finns inte utrymme för att göra detta för samtliga avskilda, utan det är frågan om punktinsatser som vanligen sker vid ett tillfälle per vecka och klient.

När det gäller urinprov meddelas en intagen av säkerhetsskäl inte att ett sådant prov är nära förestående. Från det att informationen ges till själva provtagningen ska den intagne inte lämnas utan uppsikt. Eftersom samtliga intagna som ska underkastas urinprovtagning inte kan tas med till provtagningsrummen på samma gång kan vissa av dem hinna besöka toaletten och därmed få svårt att lämna prov.

Fysiska miljön och beläggningen

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

Anstalten Skänninge har enligt ledningen den högsta dubbelbeläggningen per capita av alla anstalter. Intagna tillfrågas inte om sin inställning till att dela cell innan det blir aktuellt och nyintagna blir som regel föremål för sådan placering redan i mottagningshuset. Det sker dubbelbeläggning i tre celler per avdelning. Cellerna har då inretts med en extra säng som fästs i väggen över den befintliga sängplatsen varvid ett hyllplan tagits bort. I de dubbelbelagda celler som JO och hennes medarbetare förevisades fanns bara en stol. Det innebär att en av de intagna är hänvisad till att sitta i sängen under inlåsning, dvs. från kl. 19.00 till kl. 7.00. I samtal med personal och intagna uttryckte många att ventilationen i cellerna var otillräcklig, särskilt under sommartid och vid dubbelbeläggning. JO och hennes medarbetare besökte ett par bostadsavdelningar när de intagna var tillbaka från sysselsättningen och upplevde då att det var dålig luft och inomhusmiljö i det gemensamma utrymmet.

Många intagna som delade cell och som JO och hennes medarbetare samtalande med menade att detta inledningsvis hade varit jobbigt, men de flesta verkade tycka att det efterhand fungerade någorlunda. Flera av dem tog dock upp att de under dygnets alla timmar antingen var tillsammans med sin cellkamrat eller omgavs av medintagna och personal samt beskrev detta som mycket påfrestande. En intagen formulerade det: "Man går sönder här inne." Några beskrev att förhållandena i anstalten var så ansträngande att de till och med sjukskrev sig eller "tog en arbetsvägran" för att få en stund för sig själva medan cellkamraten eller de andra intagna var på sysselsättning.

Vid promenad kan upp till 24 intagna och ett antal kriminalvårdare vistas samtidigt på en rastgård. I samtal förklarade flera intagna att de avstod från att gå ut för att det är så trångt och de som tidigare hade kunnat använda den stora gräsytan på anstaltsområdet saknade utrymmet och möjligheten till fysisk aktivitet där. Någon intagen uttryckte det som att man får panik av att vara på rastgården och en vårdare ansåg att man utsätts för passiv rökning.

Avslutande genomgång

JO undrade hur anstalten i den ansträngda beläggningssituationen klarar att bryta negativa konstellationer genom t.ex. inre differentiering och vilket arbete som görs för att undvika allvarliga incidenter. Särskilt mot bakgrund av att personalstyrkan är begränsad nattetid och att nyintagna direkt placeras tillsammans med en annan tillfrågades ledningen hur tryggheten och säkerheten för intagna garanteras. Vidare ombads ledningen redogöra för sina rutiner om uppföljning av dubbelbeläggning i enskilda fall och om dokumentation.

JO noterade att en nybyggd cell kommer att bli cirka tre kvadratmeter större än vad som nu är fallet och undrade om avsikten är att två intagna som regel ska inhysas i en och samma cell.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Det nuvarande beläggningssläget tvingar anstalten att dubbelbelägga celler. Målsättningen är emellertid en beläggningsgrad om 90 procent, vilken möjliggör skyndsamma omplaceringar av intagna mellan avdelningar och hus i händelse av oroligheter.

Anstalten försöker förebygga incidenter främst genom att vid placering av en intagen i ett visst hus ta hänsyn till konstellersaspekter och t.ex. utreda historia av antisocialt beteende. Den utredningen kan medföra att avsteg görs från den annars gällande utgångspunkten, som är att intagna i vart fall inledningsvis delar cell. Antalet incidenter kopplade till dubbelbeläggning är betydligt färre än befarat och rör oftast annat än våld eller hot i cellen. Personalen får reda på om det uppstår något problem och de intagna informerar snabbt om det inte fungerar att dela cell.

Det har inte fattats något beslut om dubbelbeläggning av cellerna i de nya bostadshusen, men ytan möjliggör det och sådan beläggning kan bli aktuell när husen tas i bruk. Rastgårdarna som hör till de befintliga bostadshusen dimensionerades inte för det högre antalet intagna, som blivit följderna av dubbelbeläggningen. Om 24 stycken vistas där samtidigt blir ytan per intagen mindre än vad som var tänkt. Även om personalen försöker uppmuntra intagna som inte vill gå ut att göra det avstår oftast några sin utomhusvistelse. De nya rastgårdarna är dimensionerade för att 24 intagna ska kunna vistas där samtidigt, vilket motsvarar antalet intagna vid en eventuell dubbelbeläggning i de tillkommande bostadshusen.

Bemanning och personalens bemötande m.m.

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

JO och hennes medarbetare har fått en blandad bild av personalens bemötande av de intagna. De flesta intagna ansåg att personalen på bostadshusen uppträdde väl. Men vissa framförde klagomål över att en del kriminalvårdare på avskildhetsavdelningen är onödigt bryska när de gör ingripanden, både i bostadshusen och på ”isoleringen” i F-huset. Det uppmärksammades dock i positiva ordalag i några samtal att avdelningen fått en ny kriminalvårdsinspektör.

I samtal med JO och hennes medarbetare beskrev vissa ur personalen att bemanningen var otillräcklig och att detta innebar att kontaktmannaskap, programverksamhet och annat klientarbete fick prioriteras ned. Några av de intagna uppfattade särskilt nyanställd personal som okunnig och att alla inte kunde svara på deras frågor.

Det framkom uppgifter från såväl intagna som personal att de anställda ofta bistår vid språkförbistring i stället för att anstalten anlitar professionell tolk, förutom möjligen vid delgivning av beslut. En intagen beskrev emellertid att han hade skrivit under handlingar utan att förstå innehållet. Samme intagne förklarade att internetapplikationen Google Translate använts vid hans besök hos anstaltens sjukvård och att det förekommer att medintagna hjälper till att översätta.

Avslutande genomgång

JO förklarade att det generella intrycket var att kriminalvårdarna inte befinner sig särskilt mycket inne på bostadsavdelningarna tillsammans med de intagna utan att någon särskild arbetsuppgift ska utföras. I det sammanhanget noterade hon att vaktkuren på respektive våningsplan är belägen separat mellan de två avdelningarna. Vidare tillfrågades ledningen om bemanningssituationen och den nyligen inrättade häktesverksamheten, så som några intagna påstått, minskade möjligheterna för intagna i anstalten att genomföra permissioner och om de berörda i så fall kompenserades på något sätt.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Anstaltens målsättning är att ha en hög personalnärvaro inne på avdelningarna då det är en viktig del av kriminalvårdsarbetet. Det är dock korrekt att närvaron inte alltid är tillräcklig och ett hårt arbete läggs ned för att nå en förbättring. Det tar tid för en kriminalvårdare att få den erfarenhet som krävs för att på ett naturligt sätt kunna röra sig inne på avdelningarna och umgås med de intagna. Klimatet i anstalten har gradvis blivit tuffare och myndighetsföraktet hos vissa intagna ökat. Dessutom ställs det högre krav på personalen från myndighetshåll, t.ex. avseende dokumentation och deras arbetstid tas i anspråk för sådana uppgifter.

När det gäller de intagnas möjligheter till permission var transportpersonalen överbelastad under ett antal veckor det gångna året, vilket ledde till att vissa permissioner fick ställas in. Det var många häktade som skulle transporteras till

rättegångar. Med anledning av detta har transportbemanningen förstärkts med fyra nya tjänster och det interna systemet som används för att anmäla en intagen till transport förenklats. Intagna som drabbats av inställda permissionstillfällen har kompenseras med nya sådana.

Ledningen bekräftade att medintagna hjälper till med översättning i praktiska och vardagliga situationer men förklarade att tolk ska anlitas när det gäller delgivning av beslut från Kriminalvården och handlingar i någon form av rättsprocess.

Hanteringen av hemställningar och andra handlingar

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

Av samtal med personal framgick att de anställda hade god kännedom om hanteringen av hemställningar och andra handlingar, t.ex. notering av inkomstdag och i förekommande fall registrering i kriminalvårdsregistret. Vidare tycks intagna få kopia av sina hemställningar om de vill ha det. JO och hennes medarbetare uppmärksammade emellertid under ett samtal med en intagen att det fanns handlingar rörande en annan intagen i hans akt.

Beträffande en intagen hade anstalten dröjt med att underrätta honom om två beslut som huvudkontoret meddelat. Uppgifterna bekräftades vid granskningen av inhämtade handlingar. Det framkom att huvudkontoret meddelade ett beslut om elektronisk kommunikation den 30 juli 2021 och ett beslut om särskilda villkor den 21 september 2021. Underrättelsen skedde i det första fallet den 8 november 2021 och i det andra fallet den 3 oktober 2021, alltså först drygt 14 veckor respektive 12 dagar efter att beslutet meddelats.

Avslutande genomgång

Anstaltsledningen förklarade att man är väl medveten om att underrättelse om Kriminalvårdens beslut ska ske skyndsamt; enligt rutinen samma dag eller dagen efter att det har meddelats. Anstalten kan inte rättfärdiga de sena underrättelserna som JO har uppmärksammat, utan tar ansvar för det inträffade.

Sysselsättning och fritid

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

På området finns fem verkstäder med bl.a. träindustri och tryckeri. Intagna kan exempelvis arbeta i snickeriet, med montering och förpackning samt i tvätteriet. Anstalten har två Lärcentra och det bedrivs programverksamhet och ASV (annan strukturerad verksamhet). Våga välja, Puls, Krimfokus och Brotsbrytet erbjuds som behandlingsprogram. Inom ASV kan anstalten bl.a. anordna Krimsamtal med studiegrupper i 15 olika teman inom områden såsom familj och föräldraskap. Intagna kan därutöver delta i en bokcirkel och i andra aktiviteter som t.ex. målning.

En gång i månaden erbjuds de intagna att delta i en gudstjänst. I anstalten tjänstgör en präst och en diakon från Svenska kyrkan (någon av dem är på plats varje vardag), en pastor från en frikyrkoförsamling (någon eller några dagar per vecka) samt en imam (en dag i veckan), och har bl.a. individuella samtal med intagna. Vidare finns ett samarbete med biblioteket i Mjölby och en bibliotekarie besöker anstalten varje vecka.

Så gott som alla intagna som JO och hennes medarbetare pratade med uttryckte stor frustration över sysselsättningen och beskrev bl.a. följande. Ibland erbjuds de bara sysselsättning i tre timmar per dag och intagna i en del av husen har över huvud taget inte något att göra vissa förmiddagar. I flera verksamheter, särskilt i tryckeriet, finns det inte tillräckligt med arbetsuppgifter för att fylla sysselsättningstiden. Det är kö till viss programverksamhet och därför måste de vänta på, eller får inte alls, möjlighet att delta i sådan verksamhet. Detta påverkar deras särskilda villkor och utslussning.

Vissa intagna upplevde sysselsättningen som meningslös. Många uppgav att de uppgifter som erbjuds inom ramen för ASV är okvalificerade, t.ex. att trä plastpärlor på armband. I anslutning till uppgifterna om bristen på sysselsättning uttryckte flera intagna oro över att ersättningen inte skulle räcka till inköp i kiosken, t.ex. av telefonkort nu när Kriminalvården tar betalt för samtal igen.

En intagen som är allergisk mot träspån berättade att han i väntan på att få träffa läkare hade tvingats att gå till sysselsättningen i snickeriet/montering och förpackning vid tre tillfällen innan han till slut blev sjukskriven. När han utsattes för träspån fick han en allergisk reaktion. En annan intagen framförde att det är oacceptabelt att intagna som arbetar i verkstaden inte erbjuds skydds-kläder och skyddsskor, utan måste arbeta i samma skor och kläder som de använder på bostadsavdelningen.

Väldigt många intagna uttryckte missnöje över att bara två gånger i veckan få träna på gym och utöva bollsporter, och att tiden är begränsad till 50 minuter per gång. Dessutom klagade några på att de hade träningstiden två dagar i följd. Vidare framförde såväl intagna som kriminalvårdare och sjukvårdspersonal att det vore önskvärt att de intagna skulle ges möjlighet till träning i bostadshusen, särskilt då rastgårdarna till följd av överbeläggningen ger begränsade förutsättningar för fysisk aktivitet. En äldre intagen jämförde den nuvarande situationen inom kriminalvården med hur det sett ut under hans tidigare verkställigheter av olika fängelsestraff. Han beskrev förhållandena för de intagna i anstalten Skänninge som ”bara förvaring”.

Avslutande genomgång

JO frågade hur anstalten uppfyller sin målsättning att sysselsättningsgraden ska vara 85 procent. Vidare bad JO ledningen att beskriva rutinen för bedömning av arbetsförmågan hos en intagen som sjukanmält sig när anstalten anser att den intagne är frisk nog för att arbeta.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Sysselsättningsgraden fluktuerar i allmänhet mellan 65 och 70 procent per månad. Anstalten garanterar i teorin varje intagen sex timmars sysselsättning per dag. I samband med att anstaltens 12-stegsbehandling fasades ut gick sysselsättningsgraden ned något. Anstalten har nyligen utarbetat ett nytt system som går ut på att varje bostadshus är knutet till en arbetslokal, vilket väntas ge bättre förutsättningar att nå den eftersträvade sysselsättningsgraden om 85 procent. Personalen arbetar också med att motivera de intagna att delta i sysselsättningen. Uppgiften om att det inte förekommer anvisad sysselsättning vissa förmiddagar stämmer inte, men inflödet av arbete till anstalten varierar. Intagna i en del av husen kan alltså ha mer eller mindre att göra i verkstäderna. Både anstalten och de intagna har till följd av den nya lagstiftningen om villkorlig frigivning ett större ansvar för planering och utförande av sysselsättning. När det gäller arbetsuppgifterna i ASV är tanken att dessa ska vara lättsamma. Verksamheten är uppskattad av de intagna.

Det finns omklädningsrum i anslutning till varje verkstad där intagna har möjlighet att byta kläder före och efter sysselsättningen. Anstalten tillhandahåller däremot inte skyddskläder. De intagna ska ha täckta skor i produktionen och får arbetsskor vid behov.

En intagens begäran att få sjukskriva sig bedöms av den kriminalvårdare som mottar sjukanmälan och vanligtvis sker samråd med kriminalvårdsinspektören. Vid systematiska sjukskrivningar ombeds den intagne att skriva en s.k. systerlapp, som skickas till sjuksköterska för bedömning. Rör det sig om sjukskrivningar utan medicinsk grund kan anstalten inleda ett ärende om misskötsamhet.

Sedan JO lyfte frågan om träningsmöjligheter uppgav *ledningen* bl.a. följande. Bostadshusen är inte dimensionerade för fysisk träning och gemensamhetsutrymmena ligger för nära köksdelen för att träning ska kunna tillåtas där. Vissa rum som tidigare nyttjades för 12-stegsbehandling och annan programverksamhet står tomma, men de kan av säkerhetsskäl inte användas som gym. Anstalten har dock beslutat att köpa in ett antal pingisbord till avdelningarna. Det är önskvärt att kunna erbjuda de intagna mer tid att träna på gym och utöva bollsporter, men det är inte möjligt med hänsyn till bl.a. personalresurser och planering. I de bostadshus som nu byggs kommer det att finnas gym med enklare utrustning och sällskapsytorna kommer också att vara större än i de befintliga husen.

Mat och kioskutbud

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

Under vardagar serveras de intagna lunch och middag, som tillagas av anstaltsköket, men ansvarar själva för frukost. Under helgerna, med början fredag kväll, råder självförvaltning. Det innebär att varje avdelning tilldelas en viss mängd livsmedel, som de intagna tillagar och delar på. Nästan alla intagna som JO och hennes medarbetare samtalade med uttryckte spontant missnöje över mängden

mat och menade att det generellt är för lite frukt och grönt; varje intagen får max fyra frukter i veckan. Man menade att lunch- och middagsportionerna är för små samt att tilldelningen av basvaror som havregryn, mjöl och ägg är otillräcklig. En intagen uppgav exempelvis att två intagna får dela på en liter filmjök per vecka och att hans avdelning med tolv intagna endast förses med fyra kg havregryn på en månad. Intagna som var eller hade varit avskilda och placerade i F-huset berättade att maten de fick under helgerna hade varit fryst och att den inte sällan var dåligt uppvärmd.

Sammanfattningsvis var många intagna bekymrade över att inte få i sig tillräckligt med vitaminer, särskilt mot bakgrund av att det inte längre är möjligt att köpa frukt eller kosttillskott i anstaltens kiosk. Flera i personalen delade uppfattningen att de intagna får för lite mat och frukt.

Avslutande genomgång

JO frågade vad ledningen anser om kosten och hur anstalten följer upp att självförvaltning fungerar, dvs. att samtliga intagna får den mat som de behöver.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Anstalten följer regelverket om mat och väger alla portioner som serveras under vardagar. Det händer att intagna har synpunkter på portionsstorlekarna, vilket ofta beror på att de hoppat över någon av måltiderna som serverats dessförinnan. Intagna har att äta samtliga måltider och kan inte kompenseras för att de helt eller delvis hoppat över en tidigare måltid. Det går inte att garantera att varje intagen under självförvaltningen får sin matranson, men klagomålen är väldigt få och personalen har genom det klientnära arbetet en god överblick. Matbudgeten är begränsad och därför kan de intagna endast få fyra frukter i veckan. Det är i och för sig bra att varulistan för kioskverksamheten numera är nationell och att alla verksamhetsställen därmed har ett mer likvärdigt kioskutbud. Det finns dock förståelse för att intagna anser att utbudet är något skralt och matklagomålen kan ha ett samband med detta.

Hälso- och sjukvård samt tandvård

Iakttagelser och inhämtade uppgifter

Anstalten har tre heltidsarbetande sjuksköterskor, varav två är anställda och en är inhyrd. Till följd av att en sjuksköterska sade upp sig samtidigt som en annan gick på tjänstledighet saknas i dagsläget en sjuksköterska för att nå upp till grundbemanningen om fyra heltidstjänster. Därutöver tjänstgör en allmänläkare och en psykiater varsin heldag per vecka samt en tandläkare en heldag varannan vecka. Allmänläkarens tjänst kommer att utökas med en halv dag per vecka. Anstalten har även möjlighet att dygnet runt tillkalla ett mobilt team med sjukvårdspersonal. Läkare ingår inte alltid i teamet, men kan i så fall nå via en bakjour och göra en bedömning över telefon.

I samtal med hälso- och sjukvårdspersonal framkom att de tyckte att de hade svårt att hinna med arbetsuppgifter som inte är akuta, bl.a. screening och

provtagning. Sjuksköterskorna upplevde att de belastas i onödan med att hantera hemställningar från intagna om exempelvis Lypsyl, öronproppar och extra kuddar. Några i sjukvårdspersonalen befarade att kriminalvårdspersonalen kan missa att en intagen visar tecken på psykossjukdom eller annars behöver sjukvård eftersom vårdarna vistas så lite bland de intagna. Tandläkaren uppgav att han kunde ta emot 13, 14 patienter per dag men att 30 intagna för närvarande stod i kö och att den blivit allt längre.

Sjukvårdspersonalen var bekymrad över informationsöverföringen mellan den övriga kriminalvårdspersonalen och sjukvården. Det framhölls bl.a. att sjuksköterskorna inte får veta att det har skrivits in en ny intagen i anstalten på annat sätt än att suicidriskbedömningen läggs i deras postfack och att det saknas tillräckliga rutiner för informationsöverföring.

När det gäller just suicidriskbedömningen framkom uppgifter från flera håll om att frågorna i det enskilda fallet inte ställs i något avgränsat utrymme utan i samband med att en intagen skrivs in i anstalten och dennes tillhörigheter går genom. Svaren lämnas alltså ”över disk”.

Intagna framhöll att det var lång väntetid till läkare. Vidare tyckte de att den tid som tandläkaren tjänstgör inte räcker till. En intagen berättade att han hade fått vänta i nästan en månad på att komma dit, trots att hans problem med en visdomstand lett till svullnad, smärta samt svårigheter att sova och äta. I ett samtal med JO och hennes medarbetare visade en annan intagen hur han själv hade snittat upp en inflammation i tandköttet då han till slut inte klarade av att vänta på en tandläkartid.

Avslutande genomgång

JO framförde att inhämtade uppgifter tyder på att den hälso- och sjukvård samt tandvård som erbjuds i anstalten är otillräcklig. Ledningen tillfrågades hur man med iakttagande av sekretessregler säkerställer att relevant information överförs mellan kriminalvårdspersonal och anstaltens sjukvård. Vidare fick ledningen tillfälle att kommentera hur suicidscreeningen och bedömningen av risken för självmord påstås gå till.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Anstalten har de sjuk- och tandvårdsresurser som man förväntas, men behöver rekrytera en sjuksköterska till i stället för att hyra in tjänster. Det är otillfredsställande att denna rekrytering inte har gått snabbare. Enligt Kriminalvårdens regionala sjukvårdsexpert i region Öst har anstalten fler fysiska vårdbesök per intagen än liknande verksamheter inom regionen. Lypsyl, öronproppar och extra kuddar utgör inte basartiklar och tillhandahålls därför inte alla intagna. Det medför att sjukvårdspersonalen får hantera hemställningar om sådan utrustning, men detta borde kunna behandlas av kriminalvårdspersonalen och inte belasta sjukvården i onödan. Man har redan haft ett möte om detta.

När det gäller informationsöverföring har sjukvården ett ansvar att tillgodogöra sig nödvändig information, bl.a. genom att inhämta relevanta uppgifter från övrig anstaltspersonal. För att säkerställa att den typen av information lämnas till sjukvården finns ett digitalt överlämningsdokument och de får även uppgifter genom bl.a. suicidinskrivningsformuläret. Anstalten har inte fått några indikationer på att informationsöverföringen brister.

Anmälningar från intagna

I samband med samtalen överlämnade två intagna varsin anmälan, vilka lagts upp som egna ärenden (dnr 8929-2021 respektive 8930-2021).

Uttalanden av JO Katarina Pålsson

Avskildhetsbeslut och angränsande frågor

När anstalten Skänninge inspekterades av JO i oktober 2015 (dnr 5281-2015) granskades ett stort antal av anstaltens avskildhetsbeslut. Med anledning av det som då framkom beslutade JO att i ett initiativärende utreda anstaltens handläggning av ärenden om avskildhet. I ett beslut den 23 november 2016 uttalade dåvarande chefsJO Elisabeth Rynning allvarlig kritik mot anstalten för brister i avskildhetsbeslut både när det gäller tillämpningen av enskilda bestämmelser i 6 kap. fängelselagen och motiveringarna av besluten (JO 2017/18 s. 121). Det uppmärksammades då bl.a. att intagna i flera fall hade placerats i avskildhet med stöd av 6 kap. 5 § fängelselagen under längre perioder, som längst sex dygn, än vad som får anses rymmas inom ramen för den bestämmelsen. Kritiken i den delen var densamma som i mitt beslut den 29 oktober 2021 (dnr 6155-2020). De avskildhetsbeslut som granskades inför denna inspektion innehåller däremot inte några uppenbara brister i aktuellt avseende. I likhet med anstalten anser jag emellertid att det är lämpligt att återkommande vidta utbildningsinsatser.

De nu granskade besluten om placering i avskildhet är överlag välmotiverade, vilket är särskilt glädjande då JO således tidigare har kritiserat anstalten för brister i motiveringarna (se nyss nämnda JO 2017/18 s. 121). En positiv iakttagelse i besluten om kontinuerlig omprövning är att det där återges vad som hänt sedan det förra beslutet, t.ex. i processen med att hitta en ny placering för den intagne.

Av 6 kap. 8 § fängelselagen framgår att en intagen tillfälligt får hållas avskild vid utredning av misskötsamhet om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. En sådan avskildhet får inte pågå under längre tid än fyra dygn. Vid granskningen uppmärksammades dock att anstalten i ett fall hade hållit en intagen avskild drygt tre timmar utöver den angivna fristen. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

En intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. Vid avskildhet av andra skäl ska den

intagne undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till hans eller hennes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden. Vad som nu sagts framgår av 6 kap. 10 § fängelselagen. I vissa av de granskade fallen hade den intagne varit avskild mer än en månad men det framgick inte av besluten om läkarundersökning hade ägt rum. Det är visserligen inte nödvändigt men det kan finnas en koppling mellan en sådan undersökning och omprovningen av ett avskildhetsbeslut, och en läkarbedömning måste som utgångspunkt anses vara en del av underlaget vid det förnyade ställningstagandet. Även om min granskning inte ger mig grund att ifrågasätta att anstalten låter genomföra läkarundersökningar i enlighet med kraven i fängelselagen, vill jag understryka vikten av att sådana sker och att utfallet vid behov behandlas i avskildhetsbeslutet.

En myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende ska så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövt. Om parten får överklaga beslutet, ska han eller hon även underrättas om hur det går till (se 33 § förvaltningslagen [2017:900]). Ett beslut om avskildhet är mycket ingripande. JO har tidigare uttalat att en intagen bör få del av ett beslut av den karaktären snarast möjligt efter att det har fattats, eftersom den intagne kan ha ett stort intresse av en skyndsam överprövning (se bl.a. mitt beslut den 10 december 2021 i ärende dnr 5211-2020). I merparten av de granskade ärendena underrättade anstalten den intagne om avskildhetsbeslutet senast dagen efter att beslutet fattats. Det fanns emellertid ärenden där underrättelsen skett först flera dagar därefter och i ett fall hade det dröjt i över två veckor innan den intagne fått del av beslutet. Jag utgår från att anstalten vidtar åtgärder för att undvika liknande dröjsmål framöver.

Några av de granskade besluten rörde intagna som avskilts p.g.a. risk för smittspridning av covid-19. Jag utreder för närvarande flera frågor som rör avskildhetsplacering av intagna vid befarad respektive bekräftad sådan smitta (dnr 4268-2020, 4846-2020 och 77-2021). Kriminalvården har yttrat sig i dessa ärenden. Jag kommer alltså att göra uttalanden om detta i senare beslut och avstår därför från att nu kommentera saken.

Avslutningsvis vill jag understryka att Kriminalvården måste arbeta aktivt för att en placering i avskildhet pågår så kort tid som möjligt, och därvid även överväga andra alternativ såsom omplacering inom en anstalt eller förflyttning till en annan. Under den tid en avskildhet pågår är det vidare angeläget att ett verksamhetsställe försöker se till att den intagne dagligen vistas utomhus och att han eller hon medges lämpliga lättnader, inbegripet meningsfull mellanmänsklig kontakt. Det är således enligt min mening självklart att en anstalt i varje enskilt fall har att överväga och vidta de åtgärder som kan motverka de ytterligare negativa följder som en utvidgad frihetsinskränkning av detta slag kan medföra. Mot bakgrund av vad som framkom vid inspektionen anser jag att det finns skäl för anstalten Skänninge att arbeta mer strukturerat med frågorna.

Fysiska miljön och beläggningen

En intagen i anstalt har inte någon lagstadgad rätt att placeras ensam i en cell. Enligt rekommendationerna i de s.k. europeiska fängelsereglerna¹ ska intagna dock normalt placeras i en egen cell under natten. Det är även Kriminalvårdens utgångspunkt att intagna i anstalt ska ha möjlighet att vistas i ett eget bostadsrum i anslutning till dygnsvilan (se myndighetens anvisningar för dubbelbeläggning i anstalt och häkte [2020:8]). Jag har samma uppfattning och anser att detta synsätt bör gälla också vid nybyggnationer inom Kriminalvården.

I de europeiska fängelsereglerna finns vidare följande rekommendationer. Gemensamma sovutrymmen får användas enbart om de är lämpliga för ändamålet, vilket bl.a. innebär att de i möjligaste mån ska respektera behovet av avskildhet och uppfylla kraven på sundhet och hygien. Därvid ska hänsyn särskilt ska tas till golvutrymme, luftvolym, belysning, uppvärmning och ventilation. Vidare ska de intagna i fråga vara lämpliga för att placeras tillsammans och, så långt det är möjligt, ges en valmöjlighet innan de måste dela sovutrymme. Europarådets kommitté mot tortyr (CPT) har uttalat att golvytan bör vara minst tio kvadratmeter exklusive sanitetsutrymme i en cell som används för placering av två intagna.² I Kriminalvårdens nyss nämnda styrdokument finns beskrivningar av förutsättningarna för dubbelbeläggning. Sådan beläggning kan enligt myndigheten komma ifråga om det är nödvändigt av bl.a. utrymmesskäl och kan i undantagsfall ske i bostadsrum av mindre storlek (s.k. provisorisk dubbelbeläggning).

Beläggningssituationen inom Kriminalvården är sedan en längre tid mycket ansträngd. Detsamma gäller för anstalten Skänninge. Till följd härav sker dubbelbeläggning i tre celler per bostadsavdelning och även nyintagna delar som regel cell i mottagningshuset. Visserligen menar anstalten att de intagnas lämplighet undersöks inför en sådan placering. Jag vill dock understryka vikten av att såväl de europeiska fängelsereglerna som myndighetens egna anvisningar iakttas. Följaktligen bör en intagen få lämna synpunkter och hänsyn tas till individuella förutsättningar när dubbelbeläggning övervägs. Anstalten tycks inte heller göra någon strukturerad uppföljning av placeringarna, utan förlitar sig främst på att eventuella problem ger sig till känna i det klientnära arbetet. Av samstämmiga uppgifter har det emellertid framgått att kriminalvårdspersonalen rör sig inne på bostadsavdelningarna tillsammans med de intagna i begränsad utsträckning. Det framstår därmed som tveksamt om anstalten på det sättet kan få tillräckligt med information om hur de intagna upplever situationen och sin trygghet vid dubbelbeläggning. Jag vill därför framhålla det angelägna i att en

---

¹ Europarådets ministerkommittés rekommendation Rec(2006) 2-rev till medlemsstaterna avseende de europeiska fängelsereglerna. Reglerna är tillämpliga på alla kategorier av frihetsberövade. Se för det följande bl.a. regel 18.1 och 18.5-7.

² Se JO 2021/22 s. 261, se också CPT/Inf (2015) 44, Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards.

strukturerad uppföljning av varje dubbelbeläggning löpnade äger rum och att den sker under sådana former att den enskilde kan svara uppriktigt. Enligt min mening bör uppföljningen dessutom dokumenteras.

Dubbelbelagda celler ska självklart, förutom en ytterligare säng, bäddutrustning och mugg, förses med dubbla förvaringsutrymmen och två stolar. Det förhållandet att det endast finns en stol i dessa celler medför att en av de intagna är hänvisad att sitta i sängen när bägge befinner sig i rummet. Det är ovärdigt.

Avslutningsvis vill jag uppmärksamma att många intagna som delade cell tog upp att de aldrig fick tillbringa någon tid för sig själva samt att det påverkade deras välbefinnande och dessutom fick andra konsekvenser, bl.a. för motivationen till sysselsättning. Det är förstås angeläget att dessa intagna ibland får tid för sig själva. Det ankommer på personalen att bidra till att negativa följder av ett frihetsberövande motverkas och att underlätta situationen för de intagna.

Bemanning och personalens bemötande m.m.

Tolk ska användas i den utsträckning som anges i 13 § förvaltningslagen, dvs. om det behövs för att en enskild som inte behärskar svenska ska kunna ta till vara sin rätt. Det är viktigt med hänsyn till såväl rättssäkerheten som den enskildes integritet samt för att upprätthålla eventuell sekretess. Enligt min uppfattning ska personalen ägna sig åt den klientvårdande verksamheten och bör endast bistå med enklare översättningsuppgifter.

Hantering av hemställningar och andra handlingar

Det som kommit fram om anstaltspersonalens hantering av hemställningar är positivt.

Sekretess inom kriminalvården gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs (35 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). Mot bakgrund av detta och att dokument rörande två intagna uppenbarligen hade sammanblandats vill jag framhålla vikten av att sådana handlingar hanteras med stor omsorg och noggrannhet.

I likhet med ledningen anser jag att det är helt oacceptabelt att anstalten har underrättat en intagen om ett beslut först 14 veckor efter att det meddelats och inte heller godtagbart att detta i ett annat fall dröjt 12 dagar (se 33 § förvaltningslagen).

Sysselsättning och fritid

Så långt det är möjligt ska en intagen anvisas sysselsättning som är ägnad att motverka återfall i brott eller som på annat sätt underlättar den intagnes anpassning i samhället (se 12 § fängelseförordningen [2010:2010] och prop. 2009/10:135 s. 128). Jag kan se att sysselsättning är betydelsefull ur fler

aspekter. Den kan i bästa fall upplevas meningsfull och verka yrkesförberedande men också göra vardagen i anstalt mer hanterlig. Sysselsättning torde vidare kunna vara positiv ur säkerhetssynpunkt då den kan medföra en förbättrad kontakt mellan intagna och personal. Bortsett från arbete omfattar sysselsättning i anstalt även utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet samt ASV, vilket exempelvis kan vara självförvaltning, arbetsträning och social färdighetsträning. I anstalt bör en intagen enligt Kriminalvårdens egna anvisningar erbjudas sysselsättning 30 till 40 timmar per vecka (se allmänna råd till 3 kap. 7 § FARK Fängelse).

Sedan den 1 maj 2021 kan Kriminalvården skjuta upp en villkorlig frigivning om det finns särskilda skäl. Detta är en skärpning i förhållande till vad som gällde tidigare (se 26 kap. 6 a § brottsbalken och prop. 2020/21:18). Vid bedömningen av om en frigivning bör senareläggas ska bl.a. beaktas om den dömden under verkställigheten inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället.

Som framgått tidigare går uppgifterna isär både om i vilken utsträckning intagna i anstalten Skänninge anvisas sysselsättning och om vad den består i. Under alla förhållanden kan jag konstatera att det alltså numera finns en tydligare koppling mellan tidpunkten för villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder. Det medför enligt min mening en hög förväntan på att Kriminalvården förmår anvisa intagna ändamålsenlig sysselsättning i tillräcklig omfattning.

Vidare är det givetvis bekymmersamt om en intagen får vänta på att påbörja ett behandlingsprogram som han ska genomgå enligt den verkställighetsplan som upprättats för honom. En sådan fördröjning kan påverka tidpunkten för omprövning av särskilda villkor och utslussningen. Dessutom bör det uppmärksammas att intagna sedan ett par år i princip inte längre får ta emot eller inneha andra pengar än sådana som betalas ut av Kriminalvården. Som jag med anledning av den förändringen uttalat medför detta att intagna rent ekonomiskt har ett ökat behov av att i praktiken faktiskt också anvisas sysselsättning (se mitt beslut den 23 september 2021 i dnr 2585-2020).

Sammanfattningsvis är det angeläget att anstalten fortsätter sitt arbete med att öka sysselsättningsgraden och ser till att den sysselsättning som anvisas har ett lämpligt innehåll och är meningsfull. I ett sådant arbete kan det finnas skäl för Kriminalvården att bistå de enskilda verksamhetsställena.

Det är otillfredsställande att de intagna bara ges tillfälle till fysisk aktivitet två gånger per vecka, särskilt som varken rastgårdarna eller avdelningarna ger mycket möjlighet för det. Jag ser naturligtvis positivt på att det kommer att finnas vissa träningsförutsättningar på avdelningarna i de nya bostadshusen, men vill påtala att det är mycket angeläget att anstalten redan nu utökar möjligheterna till fysisk aktivitet för de intagna.

Mat och kioskutbud

Det är givetvis självklart att intagna ska få tillräckligt med mat och erbjudas en näringsriktig kost. Det är därför oroväckande att så många intagna upplever att de inte får äta sig mätta. Vidare är det bekymrande att en intagen bara tilldelas fyra frukter per vecka och att så många påstår att mängden livsmedel och basvaror inte räcker, särskilt mot bakgrund av att kioskutbudet begränsats och kompletterande inköp av t.ex. frukt inte längre kan göras. Jag inser att självförvaltning är en viktig del av förberedelserna för livet efter frigivning. Samtidigt är det enligt min mening anstaltens ansvar att följa upp hur den fungerar i praktiken för alla intagna på en avdelning.

Jag har under senare tid mottagit många klagomål från intagna i både häkten och anstalter som rör såväl mathantering som brister i kioskutbudet och synpunkter i de aktuella frågorna har också förts fram under andra inspektioner. En del av klagomålen är föremål för utredning (JO:s ärenden dnr 4307-2021 och 4541-2021). Vidare har jag i det tidigare nämnda beslutet i JO:s ärende dnr 2585-2020 gjort vissa uttalanden om möjligheterna för intagna att handla kioskvaror. Mot den bakgrunden finner jag inte tillräcklig anledning att nu kommentera detta ytterligare.

Hälso- och sjukvård samt tandvård

Det är allvarliga uppgifter som kommit fram vid inspektionen. Jag utgår från att anstaltsledningen arbetar aktivt för att säkerställa att intagna får tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård i den utsträckning som de har behov av och rätt till. På förekommen anledning vill jag understryka att en intagen som behöver akuttandvård, t.ex. vid svår infektion, ska beredas sådan vård snarast och senast inom 24 timmar (se 1 kap. 16 § och 13 kap. 4 § FARK Fängelse, Bilaga 2 till handboken Hälso- och sjukvården inom Kriminalvården 2012:11 samt mitt beslut den 14 december 2020 i dnr 477-2020).

Det är positivt att anstalten har uppmärksammat att vissa frågor tycks belasta hälso- och sjukvårdspersonal i onödan, såsom intagnas önskemål om en extra kudde eller öronproppar. Vid dubbelbeläggning är det enligt min mening dessutom rimligt att Kriminalvården tillhandahåller sådant som kan underlätta den intagnes tillvaro, t.ex. öronproppar. Slutligen måste ledningen säkerställa att suicidscreeningen genomförs på ett tryggt sätt och att informationsöverföringen, med iakttagande av sekretessreglerna, fungerar tillfredställande mellan kriminalvårdspersonalen och anstaltens sjukvård.